

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKÇE GRETİMİNDE DRAMA YÖNTEMİNİN GEREKLİLİĞİ

AUTHORS: Sedat MADEN

PAGES: 503-519

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157005>

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DRAMA YÖNTEMİNİN GEREKLİLİK*

Arı. Gör. Sedat MADEN**

ÖZ: Dil becerisi, kalıplaşmış kuramsal bilgilerden ziyade becerilere dayanır. Dil öğretiminde içerik ve uygun yöntem için bu kurala dikkat etmeliyiz. Türkçe öğretiminde kullanılacak olan yöntem ve teknikler içeriği, beceriye ve yerleşik alışkanlıklara çevirebilmesi gereklidir. Dil öğretiminde uygulamaya dayanan drama yöntemi bu nedenle kullanılabilir.

Çalışmamızda drama yönteminin dil(Türkçe) öğretiminde kullanışın gerekçeleri ve faydaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dil Öğretimi, Yöntem, Türkçe, Drama

The Necessity of Drama in Teaching Turkish

ABSTRACT: The language skill based on skills rather than structured theoretical knowledge. In language teaching it is necessary for us to pay attention to this principle. Methods and techniques which are used for teaching of Turkish must convert the content into skill and acquired behavior. The drama method can be used since it is based on practice that converts skills into acquired behavior.. In this work, we relay on the reasons and advantages of using of drama method in teaching of language (Turkish).

Key Words: Teaching of Language, Method, Turkish, Drama

Yalınlaşmak için bireyin içinde bulunduğu olay ve durumlardan yararlanarak sonraki yaşamında kullanabileceği bilgi ve becerilerle kendini geliştirmesi gereklidir. Bu felsefe tüm kültürlerin çeşitli inanç ve ihtiyaçlar yükleyerek eğitime önem vermelerini zorunlu karmıştır. Drama insana gerekli olan bilgileri ya da donanılarla yaşam için olan yaşamın içinde kazandırarak eğitimin temel ilkelerine faydalı kazanımlar sağlamaktadır.

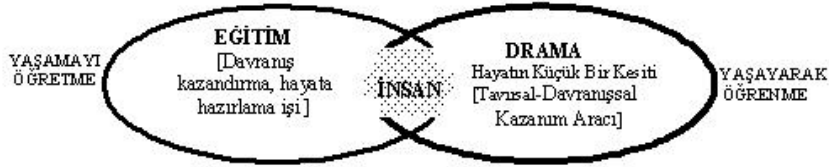
* Bu çalışma, 20-21 Kasım 2008 tarihinde I. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş halidir.

** Cumhuriyet Üni. Ekt. Fak. Türkçe Öğr Böl, smaden@cumhuriyet.edu.tr, sedatmaden52@hotmail.com

Drama Yunancadan türemiştir. öbir İey yapmaö; öoynamakö anlamlaröne karlığar. Drama dram sanatöndan doğaçlama unsurlarö ve soyut durumlarö somut olaylara dönölürmesi ile ayrđarak kendine özgü bir çizgide ilerler. Drama Yunanca *dran*ödan türetilmiştir. Dran yapmak, etmek, eylemek anlamöne talönmaktadır. Drama kavramö, dram sanatö-tiyatro çerçevesinde özetlenmiöl, soyutlanmöl eylem durumlaröne anlatö (San 2002: 57). Drama kelimesinin Türkçe bir karlığıö bulunmamaktadır. Ancak bir davranöl olarak ö-mö gibi yapmaö İeklinde İngilizceden Türkçeye çevrilebilir. Drama, dram sanatöni doğaçlama unsurlarla zenginleítirilmöl; İiirsellikten ziyade hayati; hayata dönök (küçük olay kesitleri) bir alt disiplini olabilir. Drama; yałam kesiti ya da örutösü (Örüntü, çünkü drama bireyin karlığalabilecekö olağan durumlaröni sđalanmasöde). Normanö göre; öDrama etkinliği, drama yałantöşöni somut olarak duyumsanmasöyla kiölinin evrensel, toplumsal, moral, etik ve soyut kavramlarö anlamlandırmasödeö (San 2002: 65).

Eğitim ve drama arasönda insanömerkeze alan bir ilöl ki mevcuttur.

TABLO-I

Göröldükü gibi eđitimin **özö**; dramani **amacö** birbiriyle çok büyük bir yakölök iöerisindedir. Bu dikkat dramani bir eđitim yöntemi olarak önemini daha iyi açöklayacaktır. Drama *insan yałamöne*temele alan ve bu *yałam*daki bir sorunu, bir *anö* bir *dölünceyi* ya da duyguyu ileten görönümdür (Nutku 2001: 28).

Avrupaödaki reformcu hareketlerle eđitimde drama J.J. Rousseauönun ortaya attöđ fikirlerle Fransaöda bałlamödtö. Rousseau, dramayö yaygınlaítörmek amacöyla açöđ hava festivalleri önermiöl, katölöncö dramaya ađölölök vermiöl ve oyunda geröek duygularöni yałanmasö gerektiđini savunmuştur. Eđitimde Drama fikri Fransaöda bałlamöđ olmasöna rađmen İngiltere uygulamalar daha önce olmuştur. Sanayi inköâböne bałlatan İngiltere, eđitiminde de büyük deđililikler yapmöl ve 1870ölerden itibaren İngiliz eđitiminde öçocuk merkezli eđitimö yaygınlaımödtö. Ardöndan Fransa, Amerika, Kanada, Almanya ve diđer Avrupa ölkelerinde eđitimde drama öelölitli adlarla kullanöđagelmödtir. Amerikaöda yaratöcö drama (Creative Drama), İngiltereöde eđitimde drama (Drama in

Education), Almanya'da oyun pedagojisi ya da okul tiyatrosu adları kullanılmıştır. Bu ülkeler içinde en deneyimli olan ülke İngiltere'dir¹.

Drama ve çocuk arasındaki ilişkiye bakıldığında, çocuğun bilişsel ve devinimsel gelişiminde dramanın etkili olduğu görülür. Özellikle dramanın sağlık alanında kullanımı ve eğitim alanında yapılan etkinlikler, çocuk gelişimine katkı sağladığını göstermektedir. Drama etkinliklerinde çocuklar oyunlarla kendilerini yeni bir yaşamın içine sokarlar. Bu yaşam, onların dünyasına daha yakın ve görevlerin kendileri tarafından belirlendiği bir haldedir. Etkinlikler, bir nevi kendilerini ifade etme biçimidir. Çocuk dil becerisi ve düşünme-toplumsal alan gibi gelişimlere ulaşmadan duyuşsal-motor ilave sahip olan oyun devreye girer. Çocuklar ya da öğrenciler temel eğitime (okul eğitime) başlayınca kadar ailesini veya kendi hayal gücüyle yarattığı bir karakteri taklit ederek ya da arkadaşlarıyla ile oyun araçlarıyla etkileşimde bulunarak etrafındaki dünyaya kelî feder; bu dünya hakkında kendi bilgisini yapılandırır (Piaget 2004: 32-61). Oyun oynama güdüsü, bir itki² gücüyle çocuklukta başlar ve sonraki yaşlarda da devam eder. Drama oyununa dayalı canlandırma ve ifade etme süreçleri ile bireyin okul çağında veya erişkinlik evresinde süren bu gü-

¹ Not: XX. yy. da büyük bir ivme kazanan eğitimde drama çalışmalarının tarihi gelişiminde bazı uzman ve eğitimcilerin çalışmaları dönemlerinin eğitimi için büyük adımlardır. Sırasıyla uygulanan ilk drama dersi bir köy öğretmeni olan Harriet Finlay Johnson tarafından uygulanmıştır (1911). Okul oyunlarının tiyatrodan farklı bir olgu olduğu Sully (1897) gibi birçok çocuk psikologu tarafından aydınlatılmıştır. Sully'ye göre; dramatisasyona çocuğun kendine yeni bir çevre yaratmasıdır. Dramada rol oynayan çocuğun aldığı zevk, herhangi bir izleyicinin değerlendirmesine bağlı değildir. Bu anlayışla drama bir eğitim süreci olarak gelişmeye başladı. Çocuğun iletişim için dil becerilerinin geliştiği gösterimlerle sürdü. Peter Slade ve Brain Way gibi girişimciler de unutulmamalıdır. Slade 1950'li yıllarda Johnson'un make believe play'ine doküman boyutunu katmış; kendiliğindenlik (spontaneity) ögesini dramaya kazandırarak bugünkü doküman çalışmalarla bütünleşmiş drama sürecinin temelini atmıştır. 1960'lerde Brain Way dramaya duyuşsal yaşantılara ekleyerek anında yaşanan ve simgesel olmayan duyuşsal yaşantılarla öğrencilerin dikkatinin çekilmesini, duyarlılığı ve imgeleme gücünün gelişimini sürece katmıştır. 1970'lerde dramaya asıl tanınımı ve içeriği kazandıran Dorothy Heathcote olmuştur. Drama kavramını drama öğretmeni, ilkeleri, kullanım alanlarını yeniden yapılandırmıştır. Heathcote'ın yaptığı drama çalışmaları asıl drama faaliyetini; etkileşim temelli, ortaklaşmacı ve bireysel çıkarılardan ziyade gruba yönelik çıkarımlarını destekleyen süreci meydana getirmiştir. Uzman rolü yaklaşımı da eğitim ortamlarında dramanın kullanımına ayrı bir çehre kazandırmıştır. Artık öğrenci eğitim sürecinde drama ile gerçek yaşantılarınmış gibi yapmaya başladığı denilebilir.

² Schiller'in oyun yaklaşımında yer alan insan doğasında bulunan üç temel itkidenden biri **oyun itkisi**dir. (1-Duyuşsal itki 2-Biçim itkisi 3-Oyun itkisi)

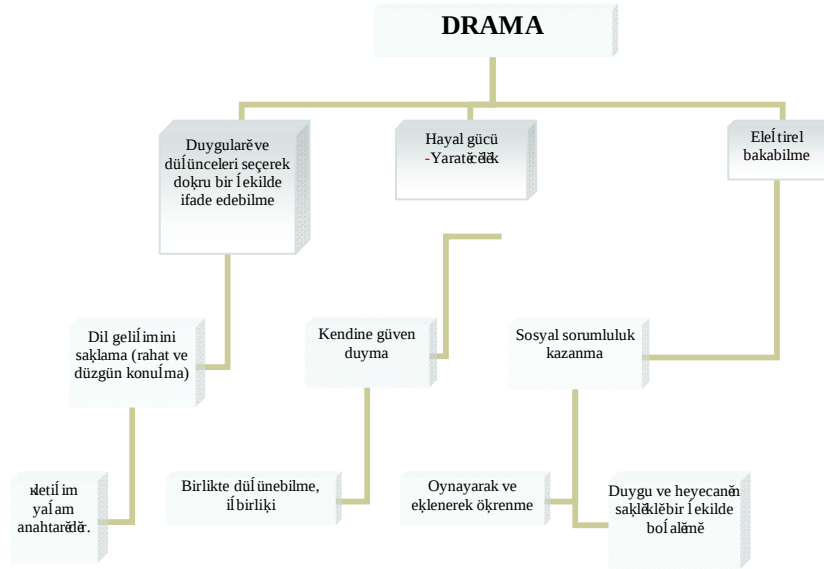
dünyü faydalı bir şekilde kullanmayacaklar. Drama çocuğun özelliklerini ortaya çıkarma amaçlıdır. Birçok alanda çocuk kendini dramayla ifade eder.

Drama, bir iletişim sanatıdır. "Gerçekçi bir eğitim ilmi ve sanatı ayrılmaz birliğine dayanmalıdır." diyen Suut Kemal Yetkin'in, sanat ve çocuk üzerine sözleri bu açıdan önemlidir (Lahbaz 2008: 2).

Drama süreci oyun üzerine kurulu bir eylem sanatıdır. Bu nedenle drama oyunu süreçlerle bireye özgür ifade imkânı sunar. Oyun çocuğun gördüklerini, izlediklerini ve hayal ettiklerini yansıtmaktadır. İnsan hayatının ayrılmaz bir unsuru olan oyun, öğrenmelerimizin birincil kaynağıdır. Çocuğun birçok açıdan gelişimini destekler. Oyunun çocuğa sağladığı bedensel fayda çocuğun bedeninde biriken enerjiyi boşaltma fırsatı bulması ile açıklanabilir. Kas gelişimine etkisi olur. (hoplama, zıplama, atlama gibi) Ayrıca oyun çocuğun ruhsal gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Sosyal ilişkiler ve kendini tanıması bu özelliği gösterir. Doğru düzenlenmiş etkinliklerle çocuğun yalnızca ve içinde bulunduğu toplumsal özelliklere uyumlu bir şekilde ruhsal gelişimi desteklenmiş olur. Çocuklar çevreleri ile olan ilişkileri sonucunda nesneleri tanıyarak fiziksel ve bilişsel eylemlerle zihinsel bir ilerleme de sağlarlar. Çocuklar oyun yoluyla öğrenirler, farklı becerilerini geliştirirler. Oyunu sadece çocuğu oyalayan, vakit geçirebileceği bir araç olarak görülmemelidir. Aksi takdirde kültürün oluşumundan eski olduğu varsayılan oyunun çocuğun iç dünyasındaki yeri ve önemi azaltılmış olur. Eğitimin genel amaçları bireyin kişiliğinin gelişmesi ile ilgili tüm öğeleri içerir, bu nedenle onun duyarlı yaratıcı ve yeteneklerinin farkında olmasını sağlamaya çalışır ve bu özelliklerini yalnızca başarıyla uygulamasını değil aynı zamanda onu destek olmaktadır (Üstündağ 2001: 23). Oyndaki etkililiği ile toplumsal gerçeklikteki etkililiğin benzer olması oyunun eğitimde kullanılması neden olmuştur (Morgül 2006: 15). Oyunun çocuğun gelişiminde ve diğer hayatî becerilerini kazanmasındaki yardımcı drama sürecinde çok önemli bir yere sahiptir.

Drama, çocuklara fiziksel ve bilişsel faydalar sağlarken onlara kendilerini tanıyarak özgüven kazanmalarını sağlamaktadır. Yapabileceklerini hiçbir kaygı gütmezsizin etkililiği ve süreç içinde ortaya koyma imkânı vermektedir. Drama, diğer görsel sanatlar gibi bireyi eyleme sokan, aktif kılın bir sanat alanıdır. Eğitim ortamlarında bu şekilde eylemsel/eyleme dayalı (öğrencide bilişsel, duyuşsal, devinimsel ve sosyal beceriler için) bir hâle getirir. Demokratik ve yaratıcı kişilikler için drama bir vazgeçilmezdir.

Dramanın bir sanat disiplini ve öğrenme aracı olarak özünde yalnızca bazı değerler bulunmaktadır.

Tablo II. Drama Sürecinin Dayandığı Temel Değerler

Dil becerilerini kazanmada yaparak-yaşayarak kazanım sağlayan drama etkinlikleri doğru düşünmeyi, bilgiye ulaşmada yaratıcı olmayı, eleştirel bakabilme ve biz bilincini temele almaktadır.

Dramada dil becerisi için hedefleri şöalsak;

- Sözcük dağarcığında gelişme
- Düşüncelerin sözlü ve yazılı olarak anlatımında gelişme
- Konuşmada (Kendini ifade etmede) güven
- Konuşma ve dinleme becerisinde gelişme
- Okuma becerisini geliştirme
- Farklı sosyal statü ve role ilişkin değişik dil biçimlerini kullanabilme (anne, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, satıcı vb.)
- Eleştirel bakabilme ve çözüm üretme (Bayram vd. 1999: 24; Gönen-Dalkıç 2003: 37) şeklinde kazanımlar belirleyebiliriz.

Dil gelişiminin hızlı bir bilişsel süreci ve üst seviyede iletişim ihtiyacını beraberinde getirmesi drama yönteminin kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu açıdan drama etkinliklerinin doğal ortamda daha etkili daha aktif bir katılımla hayatın provasını sağlaması dil öğretiminde yaratıcı nitelikli drama etkinliklerinin önemini kanıtlamaktadır. OYATÇE drama etkinlikleriyle çocuklar, düşünme, konuşma, dinleme ve anlatma becerilerini kısacası iletişim becerilerini kazanmaktadır. Çocuklar dil

becerilerini, yaratıcı drama çalışmalarında grupla kurduğu etkileşim sonucunda doğal yollarla geliştirmektedir (Fleming 1995). Hayal gücünü, yaratıcılığı ve estetik zevki geliştirme, sosyal ve psikolojik duyarlılık yaratma, sağlıklı iletişim kurabilme, dil becerisini (yazma ve sözlü) kazandırma, yaşam deneyimi kazandırma, zihinsel ve psiko-motor gelişime katkı sağlama, kendine güven duyma ve karar verme gibi arttırılabilecek birçok açıdan insan gelişimine ve yaşama uyumuna katkı sağladığı için drama eğitim ortamlarında kullanılabilecek bir araç ve kazandıracak bir beceridir.

Eğitimde drama yönteminin uygulamasında bazı aşamalar izlenerek hedefe ulaşılır (Drama hedef ya da sonuç değil; süreçtir). Drama sürecinin katmanları grubun özelliğine ve liderin konuya uygun öncelik ve seçimlerine göre değişikliklere ve yaratıcılara açıktır. Kesin hükümlerle belirlenmiş bir zaman dilimi kastedilmemektedir.

Drama Süreci:

• **Hazırlanma Evresi:** (Isınma ve Rahatlama Çalışmaları) belirli bir bilgi ve beceri için egzersizler yapıp, alıştarma çalışmalarını kapsar.

• **Eylem:** (Oyun ve Doğaçlama) Özgürce oyun kurma ve geliştirme. Grupla etkileşim içinde problemi çözmek için oyunlar canlandırılır. Bu aşama rol oynama, pandomim, doğaçlama çalışmalarını içerir. Grup içinde etkileşimi sağlamak, duyu organlarına harekete geçirmek, hayal gücünü etkin kılmak için pandomim çalışmalarını yapar. Doğaçlama sırasında bir metinden masal, fıkra, atasözü, fotoğraf, öykü, tablo, sembol vb. materyalden ya da örnek bir olaydan yola çıkarak üzerinde durulan kavram ve beceri için drama süreci canlandırılır.

• **Olulur/Ürün ve Değerlendirme:** Aşağı eylem oyun safhası aşıldıktan sonra, grup rahatlama düzenine geçmiştir. Hem zihinsel hem de fiziksel rahatlama yapılır. Rahatlama aşamasında müzik ve sözlü oyunlara yer verilebilir.

Drama çalışmasının aşamalarının her birinin ardından ya da oyun sonunda süreç tartışmaya açılmalıdır. Burada çocuklara *“oynarken neler düşündünüz?, hissettiniz?, oyun esnasında gördüğünüz bir yanlış/eksiklik var mı?, etkinlik sırasında nerede güçlük çektiniz?, gereksiz olduğunuzu düşündüğünüz bir hareket/söz/durum söz konusu mu?”* gibi sorularla çocukların drama sürecini eleştirmelerini ve bu eleştirilere göre sürecin geliştirilmesi gereklidir.

Dramanın bir yöntem olarak Türkçe öğretiminde kullanılması Türkçe öğretiminin tek boyutlu olmayan karma ve girilicilik yapısı gereği kalmaktadır.

Drama, dil becerisi ve okuma-yazmanın çok yönlü öğretiminde güçlü ve etkili bir yöntemdir. Drama; yazma, dinleme ve konuşma için hayal gücünün gelişmesini, bir metnin daha kolay çözümlenmesini ve birleştirilmesini sağlar (Harrison 1999: 13). Dramayı kullanarak öğretmenin, sadece bir oyun yazarının değil aynı zamanda roman yazarı ya da şairin de eserlerine karşı çocuğun duyarlılığını ve bekenisini geliştirir (McGregor 1976: 154; Akt. Tokgöz 2004: 69). Teorik bilgi yavaşından ziyade becerilerin kazandırılmasına ağırlık veren Türkçe öğretiminde drama gibi yaparak-uygulayarak beceri ve davranış kazandıran bir yöntemin kullanılması gereklidir. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi girişlik etkinlikleri içeren bir özelliğe sahiptir. Birbirleriyle dokrudan ve dolaylı olarak ilişkiler ağı içerisinde bulunan bu etkinlikleri içeren öğretim, yazma, noktalama ve dil bilgisi çalışmalarıyla da beslenerek birbirini bütünleyen bir anlayışla eğitimin değişik aşamalarında sürdürülür (Kavcar- Oğuzkan-Sever 1995: 132). İngiltere'de dil eğitiminin çok geliştiği, hatta İngiltere'de İngilizce dil öğretiminin bir ekol ve ticari bir sektör haline geldiği, bu alanda binlerce insanın büyük kazançlar elde ettiği görülmektedir. İngilizce öğretiminin bu denli başarıyla uygulanmasının ekonomik ve siyasi sebepleri yanında bilimsel sebepleri de bulunmaktadır. İngiliz eğitim kurumlarında drama uzun süredir kabul gören bir yöntem hatta tür olarak kabul edilmektedir. Öğretimdeki ulusal başarı yüksekliği, İngiliz millî eğitim programlarında yer alan dramaya bağlanmaktadır (Howell 2000).

Türkçe öğretiminde drama yöntemi için, ülkemizde bir öğretim aracı olarak tanınan ve eğitim ortamlarında özüne uygun şekilde kullanılan bir yöntem değerlendirmesini yapamayacağız. Drama bir öğretim yöntemi olarak Türkçe öğretiminde değerini son yıllarda bulmuştur. Türkçe öğretiminde ve diğer alanlarda öğretimde etkin bir yöntem olabilmesi için müfredatlarda yer alması ve öğretmenin dramaya ilgisinin ve yöntemle ilgili bilgisinin olması gereklidir. Bu şartların eksik olması dramanın Türkçe öğretiminde tanınmamasının ve kullanılmamasının nedenidir. Drama bir olayın, durumun soyut bir uzam içerisinde dil becerilerini kullanarak yalın hâline getirilmesidir. Eğitim programlarımızda rol oynama, sözsüz oyun (pantomim), dramaya dayalı hikâye tamamlama çalışmalarında kukla, rol oynama, dramatizasyon adıyla dramanın bazı teknikleri kullanılmaktadır. Türkçe ve edebiyat derslerinde öğrencinin merak duygusunu harekete geçirmek, ilgiyi çekmek, kendini ifade becerisini geliştirmek, katılmaya ve aktif olabildiğini sağlamak istiyorsak drama yöntemini uygulamamız gerekir (Kara 2000: 21).

MEB'in 2005 yılında oluşturduğu, 2006-2007 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okullarda 6. sınıftan itibaren ağıl olarak uygulamaya koyduğu yeni öğretim programı yapılandırma yaklaşım üzerine inilmiştir.

tir. Yapılandırma programla öğrenci, etkinliklerle zenginleştirilmiş derslerde öğrendiği bilgiyi ve kazandığı beceriyi hayata uyarlama, deneme imkânını bulmuştur. Etkinlik temelli öğretim, drama sürecinin etkinliğe dayalı yapışın yeni öğretim programına uygun olulunu da kanılamaktadır. Nitekim, 2005 yılında ilköğretim Türkçe Öğretim Programının özünde; yapılandırma yaklaşma baklı olarak ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeylerini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme gibi çalışmalar; yaratıcı düşünme, eleştirel bakış gibi becerilerin önem kazanması yer almıştır (MEB 2005; Colkun 2007: 11). Rol yapma ve oyun şeklinde bir eğitim ortamı oluşturan drama öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiliğe girerek ifade etmesini sağlar. Ferree, İngiltere'deki drama uygulamalarının öğrencilere dilsel becerileri kazandımadaki katkısını tespit etmek amacıyla 2001 yılında İngiltere'deki iki okulda yaptığı araştırmada ortaokul çağındaki öğrencilerin drama uygulamaları sayesinde edebiyatla ilgilendiklerini ifade etmektedir (Angela 2001).

Drama yöntemi ile birey yaşamın her anında (bire bir ilişkilerde, aile içinde, meslek yaşamında vb.) sözlü dili ve yazılı dili en akıcı etkili şekilde kullanma yeteneğine deneyerek ulaşır. Yeni Türkçe öğretimi programında kullanılacak yöntemler içinde Gözlem ve inceleme, Tartışma, Problem Çözme, Anlatış gibi genel yöntemlerle birlikte Rol Oynama ve Oyun da belirtilmiştir. Programda Sanat Etkinlikleri dersi içinde drama ve eğitimde tiyatro eğitim alanı içinde kabul edilmiş; bu çalışmalar için kullanılacak teknikler belirlenmiştir. Öğretim sürecinde bir araç olarak kullanılan drama yöntemi kendine has ilkeleri olan bir kazanım sürecini beraberinde getirmiştir. Bu süreçte öğrenci, amaç, teknik ve içerik gibi bileşenlerin doğru yerleştirilmesini bir lider vasfıyla öğretmen sağlayacaktır. Lider bu süreçte çok önemlidir. Lider grubun bütünü eyleme katmanın yollarını aramaktadır. Eğitimde drama için karakteristik olan, oyun yöneticisinin, drama öğretmenin kişiliğidir. Drama etkinliği süreç, grup ve lider üçgeninde eyleme dönüşür.

Türkçe dersinde öğretmen drama lideri olacaktır. Özetle liderin sahip olması gereken özellikler:

- Yeterli alan (Türkçe) bilgisine sahip olma.
- Pedagojik ve psikolojik temellere sahip olma.
- Oyuncu ve seyirci olarak grubu iyi tanımalı eğitim ortamına buna göre şekillendirmeli
- Drama teorik ve pratik temelleri açısından (sanat eğitimine ilişkin-tiyatro-drama alan bilgiye) yeterli olma.

- Gerekli bazı kişisel yeteneklere sahip olma (Doğru ve etkili bir anlatım, dil becerileri için örnekler sergilemeli vb.).
- Zamanı iyi kullanabilme ve süreci planlayabilme.

Özel olarak bu yeterlilikler artırılabilir (Okvuran 2004: 29; Bayram vd. 1999B: 30).

Türkçe öğretimi, dört temel dil becerisini kazandıranın yanında dil bilgisi becerisini kazandırmak için didaktik bir anlayışla öğrencileri bilgiye boğan bir çehre taşımamalıdır. Öğrenciler Türkçeyi kullanma yönelik bir süreç içinde öğrenmelidir. Bu şekilde isteyerek ve deneyerek öğrenme fırsatını lüphesiz drama sağlayabilmektedir. İnsanla ilgili bir sanat olarak drama çocukların dinlediklerini hikâye, fıkra, lark ve liri dekilik biçimlerde canlandırmaya çalışmaları bu tür etkinliklerde ezberleme ve hareketlerin belli örneklerle göre yapmaması onların serbest yorum yapmalarına imkân sağlar. Böylece çocukların, bir yandan ana dili becerilerini geliştirirken, öte yandan türlü hayat durumları ve olaylar karşısında bireysel düşünce ve duygularını ortaya koyma, anlatma fırsatını da bulmasına yardımcı olur (Kara 2000: 22). Dramanın etkililiğine yönelik yapılan çalışmalarda, çocukların dramatik etkinliklerle; konuları geliştirdiklerini, beden dilini iyi kullandıklarını yazdı anlatırken kendilerini daha güzel bir biçimde ifade ettiklerini belirtmektedirler (Jasinski 2002). Early, dramanın öğretimde faydalı olduğunu ispatlayan araştırmasında Britanya'da okul çocukları için bir öğrenim vasıtası olarak dramanın önemini vurgular. Early, bir drama öğretmeninde drama sınıfındaki disiplinin korunması gibi, kişisel hassasiyetlerin de bulunması gerektiğini de belirtir (Early 2003). Dil öğretiminde dramanın kullanımını için Nancy, bir araştırmada ilköğretim öğrencileri tarafından yazılan hikâyelerin dramatize edilebileceğini, bu durumda öğrencilerin derse daha fazla motive olabileceklerini belirtmektedir. Ayrıca Hughes, bu konudaki bir araştırmada, öğrencilerin liri türü metinleri algılamalarını artırmak için, bir drama yöntemi kullanmanın yararlı olduğuna dair bulgular sunmaktadır (Hughes 2000).

Avustralya Ulusal Drama Derneğinin (1984) yaptığı bir araştırmada, öğrenme ortamında üç tip dilin kullanıldığını ortaya çıkardı:

- a) Bazı özel bilgilerin, illemlerin ifade edildiği resmî olmayan dil,
- b) Kişisel düşünce, duygu ve fikirlerin ifadesi olan ifade edici dil,
- c) Fikirlerin, bilgilerin, anlamların tartışıldığı etkileşimli dil.

Bu üç tip dilin içerisinde en çok kullanılan dil, bilgilerin ve illemlerin ifade edildiği dildir. Metnin zenginliğini ve dilin kullanımının zenginleşip gelişmesini sağlayan, ikinci ve üçüncü dil tipidir. Bu iki tip

dil etkiléiminde geçerli olan dillerdir. İfade edici ve etkilelimci dil kazanımında yaratıcı drama çok etkili bir yöntem olarak kabul edilir. Çocuğun aynı durum içinde farklı roller oynaması ve farklı durumlar içinde aynı rolleri oynamasıyla dili gelişir ve zenginleşir (Bilen M., 1990; Gönen ve Dalkıç, 2003, s.37).

Öğrenme ortamlarında yapılmış olan yukarıdaki sınıflama bize dramanın destekleyebileceği, öğrenme davranışlarının dayalı olduğu üç farklı dil tipini de ilâret etmektedir:

Bunlar:

- a) İlem dili ve resmî dil.
- b) Kiliye özel, İahsi dil.
- c) Sosyal dil (toplumsal yaşamda kullanılan dil).

Drama sadece çocuklara değil; her yaştaki bireye yaratıcı düşünce geliştirme ve geliştirme imkânı verir.

Genel olarak drama sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar:

- ✓ Grup etkinliğe hazır olmalıdır.
- ✓ Grup içi çalışmalarında kişi kendini rahat ve özgür hissetmelidir.
- ✓ Katılımcılar yeni ve farklı konulara hazırlıklı olmalıdır.
- ✓ Drama etkinliği çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun hazırlanmalıdır.
- ✓ Drama etkinliği hazırlanırken grup içinde değerlendirme ve eleştirilerle süreç oluşturulmalıdır.
- ✓ Drama seyir için değil oynamak için yapılmalıdır.
- ✓ Sonuçtan çok süreç odaklıdır.
- ✓ Hızlı ve hızlısöz çalışmamalıdır.
- ✓ Her etkinlikten sonra etkinlik değerlendirilmelidir.
- ✓ Katılan genlere yayılmalı grupta kimse dışta kalmamalıdır.
- ✓ Gönüllü olmak esastır.
- ✓ Konu seçiminde grup, ortam, çocuk psikoloji vb. özelliklere dikkat edilmelidir.
- ✓ Dramada önemli olan öğrencidir. Fakat alan/ortam da önemlidir. Drama etkinliklerinin yapılacağı ortamın/alanın fiziki özellikleri yapılmalıdır. Ortamda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da ortamın rahat olmasıdır. Lider buna özellikle dikkat etmelidir.

Bu ilkeler özel İartlara göre esneklik kazanabilir (Bayram vd. 1999: 31-32; Gönen-Dalkıç 2003: 65; Önder 2003: 53).

Drama eğitim sürecinde iki İekilde kullanılabilir. Birincisi, bir sanat disiplini olarak öğretime konu olur. İkincisi, bizi ilgilendiren eğitim ortamlarında yaparak-yaıayarak öğrenme imkânını sağlayan verimli bir eğitici yöntem; eğitici drama/eğitimde drama/yaratıcı drama/oyun eğitimlidir. Türkçe dersinde eğitici drama, metinli oyunlaılma ve metinsiz doıaçlama süreçleri olarak kullanılır.

Özel olarak Türkçe öğretiminde drama kullanırken bazı hususlara dikkat etmek gerekir (*Drama süreci genel özellikleri ile*):

1- *Tanıtım/Hazırlama/Dikkat Çekme*: Dersin amaçlarına uygun olarak, oyunun konusuyla ilgili bilgi verilmeli, sonra roller ve kurallar açıklanmalıdır. Örn: Dersin konusu ödilin önemi ise, önce dilin ne olduğu ve nerelerde nasıl kullanıldığından hareket edilmelidir.

2- *Ortamın Hazırlanması*: Oyunun konusuna ve kılı sayı dikkate alınarak oyun alanı hazırlanmalıdır. Özgür ve rahat bir ortam olmalıdır. Doıallık göz ardı edilmemelidir.

3- *Dağıtım/Hazırlama*: Rol dağıtımını dramatisasyon yönteminde önemli bir basamaktır. Roller dağıtılırken öğrenci özelliklerine dikkat edilmelidir. Hedefe ulaşabilmek için yaratıcı davranabilir. Rollerde değişiklik ve eklemeler yapılabilir.

4- *Oyunun oynanması/Eylem*: Lider oyunun oynanırken müdahale etmemeye özen göstermelidir. Oyunun amacından sapmaması için lider yeri gelince oyunun bir parçasıymış gibi oyun içinde yönlendirmelerde bulunmalıdır.

5- *5N 1K Kuralı*: Türkçe öğretmeni herhangi bir türle ya da oyunla yaratıcı drama çalışması yaparken olayın Ne?, Nasıl?, Ne zaman?, Nerede?, Niçin?, Kim? tarafından yapıldığını ortaya çıkararak hem metin çözümlemesini hem oyunun değerlendirmesini yapabilir.

6- *Etkileşimde Dil Kullanımı*: öğrencilerin kılıliklerini yansıma, isteklerini vurgulama, gözlemlerini açıklama ve sosyal iletişimde dili etkili kullanmalarına dikkat edilmeli (..ifade edici dil kullanımı) grup etkileşimde dilin tüm ürünlerinden yararlanılmalı (bilmece, tekerleme, İarkı mani, İiir vb.)

7- *Öğrencinin Duygu ve Düşünce Seçimi ve İfadesi*: Lider çocuğun doıru durumda doıru düşünebilmesini ve hissettiği duyguyu deıla vurabilmesini gözlemlemelidir. Bu çocuğun hayatı için önemli bir tecrübe kazandıracaktır. Lider, gerekli durumlarda yardımcı olmalıdır. Eğitimin önemli hedeflerinden olan bireyin kendi duygularının farkına varması ve iletişime geçirebilmesi drama ile kolaylaştırılabilir.

8- *Liderin Yeterliliği*: Türkçe öğretmenin ders ile ilgili alan bilgisinin yanında, drama teknikine, sanat-tiyatro alan bilgisine, çocuk psikolojisine yönelik yeterliliği önemlidir. Bunun yanında sözlü ve yazılı iletişimde örnek davranışlar sergilemelidir. İyi bir dost, arkadaş tavrıyla yaklaşılmalı seviyeli bir elitlik gütmelidir. Kusursuz bir süreç beklentisi olmamalıdır.

9- *Diğer Disiplinlerle İlişki*: Diğer ders öğretmenleri ile diyaloga girilmeli Türkçe dersindeki drama etkinliklerini diğer alanlara mihver etkinlikler haline getirmelidir. Türkçeye duyarlı olma, Türkçeyi kurallara uygun, etkili ve doğru kullanmaya özen tüm derslerin ana becerisi haline getirilmiştir (MEB 2005). Drama sürecinde lider bu duyarlılığa karşı dikkati hep canlı tutmalıdır.

10- *Genellik*: Çocuklar ya da katılımcılar olduğu gibi kabul edilmelidir. Çoğu öğrencide bulunan özelliği ortaya çıkartmaktan ziyade korkak, utangaç, çekingen öğrencilerin gizli yeteneklerini ortaya çıkarmaya ve yaratıcı yazma, okuma, konuşma çalışmalarıyla Türkçe dersi zevkli hâle getirilmelidir.

11- *Özel durumlara sahip öğrenciler*: Okuma ve yazmada sorun yaşayan ya da kaynaklıma eğitimine muhtaç çocuklar için oyun içinde bölümler oluşturulmalıdır.

12- *Dramanın Eklendirici İlevi*: Dramanın eklendirici illevi motivasyon ve ilgi için kullanılmalı fakat asla drama etkinliği eklence araçına dönüştürülmemelidir.

Bu hususların dışında özel-grup içi nitelik ve niceliklere dayalı hususlar lider tarafından süreç içinde dikkate alınır. Demokrasi eğitimi, empatik karakter gelişimi ve güncel yaşam-kültür bilinci gibi kavramlara da ayrıca dikkat edilir. Türkçe öğretmeni alan bilgisini oyunlar içinde uygun tekniklerle öğrenciye aktarmalıdır. Drama eylemi esnasında diğer alanlarla da ilişki kurulmalıdır. Sözlü anlatıma dikkat edilmeli, gerekirse ses çalışmalarına (sosyal oyunlarla) zaman ayrılmalıdır. Türkçe öğretmeni, bir lider olarak drama çalışmasında sürece önem vermeli, öğrencilerin oyunlarla ilgili düşüncelerine ve eleştirilerine de değer vermelidir. Çocuk derste öğretmen direktiflerine tamamen bağlı kalmamalıdır. Özgür bir ortam sağlanmalıdır.

Dramanın ya da oyunun çocuğun yaşama hazırlanmasındaki en büyük faydası onlara iletişimde sağlamış kolaylıktır. Çocuk dil edinimini ne kadar başarılı gerçekleştirirse kişisel ve sosyal ortamlarda da o kadar başarılı olabilir. Çünkü çocuğun doğru düşünüp yerinde ve zamanında karar verebilmesi dilin kavramlarına doğru tanımlamasına bağlıdır. Son yıllarda yapılan akademik incelemeler ve toplumsal kurumların çalışmalarları dramanın anadili öğretimindeki yerini belirginleştirmiştir. Dwyer,

Flennoy, Verrior ve Wagner gibi araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda dramanın öğrencide bilişsel, psiko-motor ve duygusal gelişim ile birlikte dil becerilerinin de gelişimini desteklediği ayrıca benlik kavramı kendini gerçekleştirme, empati kurma, yardımseverlik, işbirliği, hata yapma korkusu olmaksızın karar verme gibi alışkanlık ve becerilerin kazanılmasında etkili olduğu ortaya konulmuştur (Farris-Parke 1993: 231). McGuffee'nin St. Edward Üniversitesi Bilgisayar Bilimleri Bölümü öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada (2004) drama yöntemi/teknikleri ile diğer öğretim tekniklerinin alan bilgisi bakımına olan etki araştırması ve çalışma sonunda dramanın öğretimde kullanımına ilişkin aşağıdaki 6 ilke belirlenmiştir:

- ✓ Konu akla seçilmeli ve öğrencilerin uzağına ilgilendiği alanlardan olmalıdır.
- ✓ Egzersizlerde yenilikler yapılmalıdır. Tiyatro tekniklerine yer verilmelidir.
- ✓ Egzersiz grupları rastgele seçilebilir. Ancak öğrencilere kendi ortakları seçtirilmemelidir.
- ✓ Sınıfındaki öğrencilere kendi kendilerine planlama ve uygulama için yeterli zaman tanınmalıdır.
- ✓ Öğrencilere drama etkinliklerinin nasıl yapılacağı anlatılmalı onları tiyatro ve öğrenme sürecinin önemli bir parçası oldukları gösterilmelidir.
- ✓ Öğrencilere neden bu öğrenme tekniğinin kullanıldığı açıklanmalıdır. Bunun nedeni, memnuniyetlerini veya memnuniyetsizliklerini anlatmaları için fırsat tanımaktır. Diğer öğrenciler bu şekilde gönüllü açıklama ve tartışmalarla katılmaya isteklenebilir.³

Eğitim drama çalışmaları akademik başarı üzerindeki olumlu etkisi yurt içi ve yurt dışı bazı çalışmaları ulaştığı sonuçlarda da görülmektedir. Dodson'un Teksas Yabancı Dil Eğitimi Konferansında sunduğu bildiride (2000) dramanın farklı öğretim kademelerindeki sınıflarda kullanımına ve dil öğretmenleri için önerilerde bulunulmuştur. 1970, 1980, 1990'de yıllarda dramanın kullanımının ne aşamada ve ne şekilde olduğundan bahsedilen bildiride örnek drama teknikleri, kaynak eserler ve drama yönteminin becerilerinden bahsedilmiştir (Dodson 2000). Heldenbrand'ın yaptığı kuramsal bir çalışmada İngilizcenin öğretilmesinde dramanın kullanılması dramanın anlamı öğretimde kullanma amacı dil öğretiminde kullanılabilecek çeşitli aktiviteler ve dikkat edilecek noktalar ele alınmıştır (Heldenbrand 2003). Gaudart'ın Dil Öğretim Metodu-

³ McGuffee, James W. (2004). Drama in The Computer Science Classroom, Consortium for Computing Sciences in Colleges. *jameswm@admin.stedwards.edu* (son erişim 23-07-09).

lojisi Konferansında (1990) Malezya'da ortaöğretim ve yükseköğretimde dramanın kullanıldığını tespit edilmesine yönelik yapılan bir uygulamadan bahsedilmektedir. Araştırmada orta ve yükseköğretimden 300 öğretmen ve mevcutları 10 ile 50 arasında değişen sınıflarda yapılan uygulamalara katılan öğrencilerin tutum ve görüşleri değerlendirilmiştir (Gaudart 1990). Türkiye'de Türkçe öğretiminde dramanın kullanılması ile ilgili yapılan deneysel uygulamaya dayalı araştırmalarda dramanın geleneksel olan yöntemlere göre dil becerilerini öğretmede daha etkili olduğu sonucunda varılmıştır. Ercan Karateke (2006), Ahmet Çebi (1996), Bilsen Ünsal (2005), Serhat Köklü'nün (2003) yaptığı olduğu örnek araştırmalar bu tezi kanıtlamaktadır⁴.

Sonuç

Çocukluk döneminde sembollere dayalı ve nesneler dünyasına yaklaşılan dili, en iyi öğretim ortamı doğal ortamlardır. Doğal ortamlar için oyunlar çok önemlidir. Çocuk oyun esnasında rahat ve iletişime daha açıktır. Eğitimde drama, oyuna benzeyen doğal ortamlarda dil gelişimi için çocuğa katkı sağlayabilir. Çocuk, dramanın öğretim sürecine soktuğu oyunsu mekânda istediği hayatı yaşar ve doğru davranışlara deneyerek ulaşır. Çocuk bir öğrenen olarak bu öğrenme sürecinde yaşamın taklidini ve ön çalışmasını yapar. Bu öğrenme ortamında hayatın vazgeçilmez bir

⁴ Not III: Serhat Köklü'nün (2003) ilköğretim Türkçe dersinde dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasında drama yönteminin etkililiğini ölçmeye yönelik deneysel araştırması drama yönteminin Türkçe dersinde öğrencinin dinlediğini anlama davranışının kazanmada daha etkili olduğunu ve edebî türlere yönelik ilgiyi yükselttiğini verilere dayanarak açıklamıştır.

Bilsen Ünsal'ın (2005) Türkçe dersinde Drama yönteminin çocukların dil ve anlatım becerilerine katkısını araştıran yüksek lisans çalışması drama yönteminin aktif katılım gerektirdiğine deneysel verileri ile destek tutmaktadır. Ünsal, Türkçenin dört temel becerisini geliştirmede dramanın etkili bir yöntem olduğunu ve yöntemin sadece dil öğretiminde değil hayatın her alanında kullanılabileceğini de ifade etmiştir.

Ahmet Çebi'nin (1996) imgesel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik doktora tez çalışmasında imgesel dil ile drama arasında nasıl bir bağlantı kurulabileceği irdelenmiştir. Çebi, araştırmasını lise mezunu ve ÖSS'ye hazırlanan bel grup üzerinde uygulamıştır. Drama yönteminin imgesel dil becerileri için geliştirici ve kalıcı etkisi olduğu belirlenmiştir.

Karateke (2006)'nın Yaratıcı Dramanın İlköğretim II. Kademesinde 6.Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerine Olan Etkisi adlı çalışmasında Antakya ilinde uyguladığı ölçme araçlarının bulgularına dayanarak drama tekniklerinin orta ve uzun vadede dil becerilerinin kazandırılmasında faydalı olacağı sonucuna varmıştır.

parçası olan dil, hem öğrenmenin aracı ve hem de duygu ve düşüncelerin ifade aracı olur. Çocuk, drama etkinliklerinde hem dil becerisini istediği gibi ve kendini rahat hissettiği ortamda öğrenir hem de ileride kazanacağı beceriler için ön çalışmalar yapar. Eğitici drama etkinlikleri, eleştirel bir anlayışla düzenlenmiş öğretim programlarına uygun olarak konulma, dinleme ve izleme gibi iletişim becerilerini kazandırmak ve il birliği, problemlere çözüm arama gibi sosyal becerileri geliştirmek için etkili bir öğretim aracı özelliği taşımaktadır.

Tablo III. Türkçe Öğretimi ve Drama Yönteminin Amaç Birlikteliği

Türkçe öğretimi ve drama yöntemi anlayabilme, anlatabilme, etkilileme, sorumluluk, özgüven vb. amaçlar etrafında öğretim faaliyetlerini gerçekleştirebilirler. Bu gerekçelerden hareketle Türkçe derslerinde dil becerilerini kazandırmada dramanın kullanılması faydalı olacaktır. Dil becerilerini kazandırmak için düzenlenen drama etkinlikleri ile anlama ve anlatma becerili ve doğru dil kullanma uygulamaları olarak geliştirilebilir. Türkçe dersinde de eleştirel düşünme ve düşündüklerini açıklama, anlaşılabilir bir ifadeyle anlatabilen ana dili bilincine sahip bireyler yetiştirilmesinin amaçlanması bu yöntemin kullanılması gerektiği kalmaktadır.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, (Ed) H.Ömer(2002), *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazları*, Ankara: Naturel Yay.
- ANGELA, M.F. (2001), Soaps and Suspicious Activity: Dramatic Experiences in British Classroom, *Journal of Adolescent&Adult Literacy*, V.45.
- BAYRAM, Emine vd. (1999), *Öğretim Drama 10* Ankara: MEB Yay.
- ÇEBİ, Ahmet (1996), *Öğretim Amaçları Yaratıcı Drama Yoluyla İngilizce Dil Becerisinin Geliştirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Ens., Ankara.
- COLKUN Eyüp (2007), Geçmişten Günümüze Türkçe Öğretiminin Gelişimi, *Öğretimde Türkçe Öğretimi*; Ankara: PegemA Yay. s.1-12.
- DODSON, Sarah L. (2000), *Learning Languages Through Drama*, Presented at the Texas Foreign Language Education Conference. University of Texas at Austin. March-April.
- EARLY, T. (2003), A Lead Role For Drama, *Times Educational Supplement*, 1/10/2003; Issue. 4514.
- FARRIS, J. P., Parke J. (1993), To be or not to be: What Students Think about DRAMA, *The Clearing House*, 66 (4), 231-34.
- GÖNEN, Mübaccel- Dalkıç Nursel Uyar (2003), *Çocuk Eğitiminde Drama*, Epsilon Yay. İstanbul.
- HELDENBRAND Brian (2003), Drama Techniques in English Language Learning, *The Korea TESOL Journal*, Vol 6, No 1, s.27-38.
- HOWELL Mark (2000), Practical, Special And Open to All (drama in schools), *Times Educational Supplement*, Nov 17.
- HUGHES, J. (2000), *Drama As a Learning Medium: Researching Poetry*, Vol. 6, Issue 3.
- HYACINTH, Marie Gaudart (1990), *Using Drama Techniques in Language Teaching*, Malaysia Language Teaching Methodology for the Nineties Anthology Series 24; Conf. Malaysia
- JASINSKI, S. (2002), *Writing With Their Whole Being: A Cross Study Analysis Of Children's Writing From Classroom Using Process Drama*, Vol.7, Issue I.
- KARA, Ömer Tuğrul (2000), *Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Drama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Erzurum.

- KARATEKE, Ercan (2006), *Yaratıcı Dramanın İlköğretim II. Kademedeki 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Anlatma Becerilerine Olan Etkisi*, (Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hatay.
- KAVCAR, Cahit Oğuzkan, Ferhan Sever, Sedat (1995), *Türkçe Öğretimi*, Engin Yay., Ankara.
- KIRKKILIÇ, Ahmet-Akyol, Hayati (Ed.) vd. (2007), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*, PegemA, Ankara.
- KÖKLÜ, Serhat (2003), *Türkçe Öğretiminde 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerine Dinlediğini Anlama Davranışının Kazandırılmasına Dramatizasyonun Etkisi*, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- HARRISON, Lorraine (1999), *Drama Curriculum Bank Key Stage One Scottish Levels C-E*, U.K. Scoalistic LTD.
- Mc GUFFEE, James W. (2004), *Drama In The Computer Science Classroom*, Consortium for Computing Sciences in Colleges, jameswm@admin.stedwards.edu (son erişim 23-07-09).
- Mc GREGOR, Lynn (1976), *Developments in Drama Teaching*, London:Open Boks.
- Mc.Gregor, Lynn (1977), *Learning Though Drama*, London:School Council Publication.
- MEB (2005) "Temel Eğitim Okullarında Türkçe Eğitim Programı", *Tebliğler Dergisi* 2098; Ankara, 327-356.
- MORGÜL, Mahiye (2006), *Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba*, Kök Yayıncılık, Ankara.
- NANCY, Y. (1993), *Let Drama Help Young Authors Write Their Stories*, Language Arts.
- NUTKU, Özdemir (2001), *Drama Sanatı*, Kalcı Yay., İstanbul.
- OKVURAN, Ayşe (2004), "Drama Öğretiminin Yeterliliklerini/Becerilerini Sınıflama için Öneriler", *Drama Liderliği*, Oluşum Yayınları, Ankara.
- ÖNDER, Alev (2003), *Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları*, Morpa Kültür Yay., İstanbul.
- PIAGET, Jean (2004), *Çocuklukta Zihinsel Gelişim*, Cem Yay., İstanbul.
- LAHBAZ, Namık Kemal (2008), "Çocuk ve Oyun", http://www.egitirim.gen.tr/Sahbaz_oyun.htm (son erişim 26-07-2008).
- TOKGÖZ İffet Aksoy (2004), *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Programlarında Edebî Türlerden Öykünün Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Etkililiği*, (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale.
- ÜNSAL Bilsen (2005), *İlköğretim İkinci Kademe (6,7,8. Sınıflar) Türkçe Dersinde Drama Yönteminin Çocukların Dil ve Anlatma Becerilerine Katkısı*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2003), "Yaratıcı Dramayla Anlama ve Anlatma". *Yaladıkça Eğitim*. S: 80, s: 35-38.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2003), "Okulöncesinde Drama ve Tiyatro", *Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi Türkiye 5. Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri*. Atölye Notları Fersa Matbaacılık, Ankara, s: 245-268.